

**ÇORUM İLİ KARGI İLÇESİNDE ÖĞRENİM GÖREN 12 – 17 YAŞ ARASINDAKİ
ÖĞRENCİLERDE ÖZSAYGI VE DEPRESYON***
**Self-Esteem and Depression Levels Among 12-17 Years old
Students in Kargı-Çorum**

Gülay YILMAZEL¹, Osman GÜNAY²

Özet : Bu çalışmada, 12–17 yaş arasındaki öğrencilerde özsaygı ve depresyon düzeylerinin ve bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2009 yılında Çorum İline bağlı Kargı İlçe merkezinde bulunan ilköğretim okulları ve liselerde yürütülmüştür. Araştırma bölgesindeki ilköğretim okullarının 6 – 8. sınıflarında ve liselerin 9–11. sınıflarında okuyan 823 öğrencinin tamamının araştırma kapsamına alınması planlanmış, toplam 622 öğrenci ile ilgili veriler değerlendirmeye alınmıştır. Veriler anket formu, “Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği” ve “Coopersmith Özsaygı Envanteri” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde, Tek Yönlü Varyans Analizi (Post Hoc-Tukey testi) ve unpaired t testi, Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin % 47.7’si kız, % 52.3’ü erkektir. Öğrencilerin % 73.0’ü ilköğretimin orta kademesinde, % 27.0’si liselerde eğitim görmektedir. Öğrencilerin aileleri ile yaşadıkları sorunların başında ders çalışma konusu gelmektedir. Araştırma grubunda ortalama depresyon puanı 13.3±7.3 ve ortalama özsaygı puanı 33.3±8.1 olarak bulundu. Anne-babanın öğrenim düzeyi, kardeş sayısı, doğum sırası, ailenin ekonomik durumu öğrencinin arkadaşlarıyla ilişkisi, algılanan sağlık durumu, algılanan ağırlık durumu ve ağırlığından memnun olma durumunun, öğrencilerin depresyon ve özsaygı puanlarını önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır. Baskıcı tutum sergileyen ailelerin çocuklarında depresyon puanları yüksek, öz saygı puanları düşük bulunmuştur. Özsaygı ve depresyon puanları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki bulunmuştur. Okullarda, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri daha etkili hale getirilerek, öğrencilerin özsaygı düzeyleri güçlendirilmeli ve depresyon şüphesi olan öğrencilerin hekime başvurması sağlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Öğrenci, psiko-sosyal sorunlar, depresyon, özsaygı

Summary: In this study, it was aimed to determine self-esteem and depression levels and affecting factors among 12–17 years old students and affecting factors.

The study was performed in elementary schools and high schools in Kargı district centre of Çorum in 2009. It was planned to include 823 students who study at the 6 – 8th grades of the elementary schools and 9 – 11th grades of the high schools in the study area. The study was completed with 622 students. The data were collected with a questionnaire, Children Depression Scale and Coopersmith Self-Esteem Inventory. One-way ANOVA (post hoc Tukey), independent samples t test and Pearson correlation analysis were used for statistical analyses.

Of the study group, 47.7 % were female and 52.3 % were male, 73.0 % were attending at junior elementary schools and 27.0 % at high schools. It was found out that the most prevalent problem between the students and their parents was studying. The mean depression score of the study group was found 13.3±7.3 and the mean self-esteem score 33.3±8.1. It was established that education level of the parents, number of siblings, birth order, economic level of the family, relations with the friends, perceived health status, perceived body weight status and weight satisfaction have affected self-esteem and depression levels significantly. Children living in pressurizing families had high depression and low self-esteem levels. A strong negative correlation was found between self-esteem and depression scores.

The guidance and counselling services in the schools should be activated, self-esteem levels of the students should be strengthened and the students having high probability of depression should be encouraged to consult physician.

Keywords: Student, psychosocial problems, depression, self-esteem

¹ Bilim Uz.Erciyes Ün.Sağlık Bil.Ens.Halk Sağ. AD, Kayseri

² Prof.Dr.Erciyes Ün.Tıp Fak.Halk Sağlığı AD, Kayseri

Geliş Tarihi : 23.08.2010 Kabul Tarihi : 21.03.2012

*Aynı adlı yüksek lisans tezinden özetlenen bu çalışma, 18 – 22 Ekim tarihleri arasında İzmir’de yapılan XIII. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

İntrauterin yaşamdan ölüme kadar süren düzenli ve sürekli değişiklikler olarak tanımlanan gelişimi, doğum öncesi ve doğum sonrası dönem olarak iki dönem halinde ele almak mümkündür. Doğum sonrası gelişim dönemleri; bebeklik dönemi, ilk çocukluk dönemi, ergenlik dönemi, genç yetişkinlik dönemi, orta yetişkinlik dönemi ve ileri yetişkinlik dönemi olarak gruplandırılır (1). İnsanın büyüme ve gelişmesinde bazı dönemler çok özel önem taşırlar. Bu dönemlere “Hassas Dönem” (Kritik Dönem) denir. Buluşa ermeyle başlayan ergenlik yılları hassas dönemlerden biridir (2).

Çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlanan ergenlik dönemi, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından 10–19 yaş grubu olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde ergen fiziksel büyüme ve gelişme, cinsel ve psiko-sosyal gelişme ile erişkinliğe geçmektedir (3). Ergenler gelişimlerinin bir veya birkaç dönemi boyunca psiko-sosyal problemlerle karşılaşrlar. Psikososyal sorunları; hem kontrol altına alınabilen, davranış bozuklukları, eğitim zorlukları, madde kullanımı, hiperaktivite gibi dışsal veya davranışsal problemler ile anksiyete, depresyon gibi içsel veya emosyonel problemler içerir (4).

Benlik algısı kişinin kendilik kavramını değerlendirmesi ile ilgilidir. Benlik saygısı (özsaygı) benliğin duygusal yanısıdır (2, 5). Benlik saygısı ergenlik döneminde önem kazanan bir boyuttur. Benlik algısının azalması anksiyete, depresyon, anti-sosyal davranışlar gibi hem duygusal hem de davranışsal problemlerle ilişkilidir (2, 5, 6).

Vücut imajı, okul başarısı, aile, kardeş, arkadaş ilişkileri, ekonomik yetersizlikler ve meslek seçimi ergenlerin en yoğun stres yaşadığı durumlardandır (7). Benlik saygısının oluşumunda etkili olan etmenler konusunda yapılan çalışmalarda ebeveyn-ergen arasındaki iletişim, ebeveyn tutumları, ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve kültürel düzey, anne babanın eğitim düzeyi, meslekleri, ailenin büyüklüğü ve parçalanmış olması, ergenin cinsiyet ve fiziksel özellikleri, öğretmenin ergeni cesaretlendirmesi gibi değişkenler incelenmiş ve benlik saygısı ile aralarında ilişki olduğu görülmüştür (2, 5, 6).

Ergenlik sürecini kapsayan problemler hep var olmakla birlikte özellikle son yıllarda gerek ailelerin gerekse sağlık kurumlarının gençlere verdiği önem, ergenin bu dönemi nasıl problemsiz atlatılabileceği ile ilgili soruları da beraberinde getirmiştir (7).

Bu çalışmada, Çorum İli Kargı İlçesi’nde öğrenim gören 12–17 yaş arasındaki öğrencilerde özsaygı ve depresyon düzeylerinin ve bunları etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma, Mayıs 2009 tarihinde Çorum İli Kargı İlçesi’nde bulunan ilk ve orta dereceli okulların 6–11. sınıflarında öğrenim gören 12–17 yaş arasındaki öğrenciler üzerinde yapılmıştır.

Araştırmanın uygulanabilmesi için, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu’ndan etik onay ve Çorum İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden idari izin alınmıştır.

Araştırmanın evrenini, Kargı ilçe merkezinde bulunan ilköğretim okullarının 6–8. sınıflarında ve liselerin 9–11. sınıflarında öğrenim gören 823 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma evrenindeki öğrencilerin tamamının araştırma kapsamına alınması düşünülmüş ve örnekleme yapılmamıştır.

Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve 37 sorudan oluşan sosyo demografik anket, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği ve Coopersmith Özsaygı Envanteri yardımıyla toplanmıştır.

Kovacs (8) tarafından 1981 yılında geliştirilmiş olan “Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği”, 27 maddeden oluşan, her maddenin sıfır ile iki puan arasında değerlendirildiği bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe sürümünün geçerlik ve güvenilirlik çalışması Öy (9) tarafından yapılmıştır. Ölçekteki sorulara verilen cevapların skorları toplanarak 0–54 arasında toplam puanlar elde edilmektedir.

1967 yılında Stanley Coopersmith tarafından geliştirilen “Coopersmith Özsaygı Envanteri”, 58 maddeden oluşan, maddelerin “evet – hayır” biçiminde cevaplandığı bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe sürümünün geçerlik ve güvenilirlik çalışması Güçray (10) tarafından yapılmıştır. Ölçekteki maddelerden 8 tanesi cevapların güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla sorulan yalan maddelerdir. Bu sorular toplam puana katılmamakta, diğer sorulara verilen cevaplar toplanarak 0–50 arasında toplam puanlar elde edilmektedir. Yalan maddelerden beş veya daha fazlasına “evet” cevabı veren bireyler değerlendirmeye alınmamaktadır.

Araştırma kapsamına alınan sınıflar araştırmacılar tarafından ziyaret edilerek, öğrenciler araştırmanın amaçları konusunda yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmiş, çalışmaya katılmak zorunda olmadıkları belirtilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilere anket formları dağıtılmış ve anketler araştırmacıların gözetiminde öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Uygulama sırasında sınıfta bulunan öğrencilerden çalışmaya katılmayı kabul etmeyen olmamıştır. Toplam 688 öğrenciye anket uygulanmıştır. Yaşları 11 ve 18 olan iki öğrenci ile yalan maddelerin beş veya daha fazlasına “evet” cevabı veren 64 öğrenci çalışmadan çıkarılmış, böylece 622 öğrenci ile ilgili veriler değerlendirmeye alınmıştır.

Öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumları hakkındaki düşüncelerinin değerlendirilmesinde “çok iyi” ve “iyi” seçenekleri birleştirilerek “iyi” şeklinde “çok kötü” ve “kötü” seçenekleri birleştirilerek “kötü” şeklinde değerlendirilmiştir.

İstatistiksel Değerlendirme

Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 11.0 programı yardımıyla değerlendirilmiştir. Nicel verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiş ve normal dağılım gösteren veriler Aritmetik Ortalama $\pm$ Standart Sapma olarak gösterilmiştir. Verilerin istatistiksel analizinde tek yönlü varyans analizi (Post Hoc-Tukey testi), bağımsız gruplar için t testi (unpaired t test) ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Tüm analizlerde $p < 0.05$ değerleri anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları 12–17 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması $14.1 \pm$

1.5 , kardeş sayısı ortalaması 2.4 ± 1.4 , ortalama depresyon puanı 13.3 ± 7.3 , ortalama özsaygı puanı ise 33.3 ± 8.4 olarak bulunmuştur. Depresyon puanlarıyla özsaygı puanları arasında negatif yönde güçlü bir ilişki saptanmıştır ($r = -0.71, p < 0.001$).

Araştırmaya alınan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri Tablo I’de gösterilmiştir.

Tablo I’de görüldüğü gibi, çalışma grubunu oluşturan 622 öğrencinin % 47.7’si kız, % 52.3’ü erkektir. % 73.0’ü ilköğretim okullarının 6–8. sınıflarında, % 27.0’si liselerin 9–11. sınıflarında öğrenim görmektedir.

Öğrencilerin aileleri ile yaşadıkları sorunların dağılımı Tablo II’de gösterilmiştir.

Tablo II’de görüldüğü gibi, öğrencilerin % 24.6’sı ders çalışma, % 19.3’ü arkadaş seçimi, % 17.8’i ev işlerine yardım, % 16.4’ü eve gidiş geliş saatleri konusunda aileleriyle sorun yaşadığını belirtmiştir.

Öğrencilerin çeşitli sosyo-demografik özelliklerine göre depresyon ve özsaygı puanları Tablo III’te, çeşitli diğer özelliklerine göre depresyon ve özsaygı puanları ise Tablo IV’te gösterilmiştir.

Tablo III’te görüldüğü gibi, depresyon ve özsaygı puanları açısından, öğrencilerin cinsiyet ve aile tipine göre gruplar arasında anlamlı farklılık yoktur. Annelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin özsaygı puanları yükselmektedir. Babalarının öğrenim düzeyi yüksek olan öğrencilerde depresyon puanları daha düşük, özsaygı puanları daha yüksek bulunmuştur. İki veya daha fazla kardeşe sahip olanlarda ve doğum sırası üç ve üzerinde olan öğrencilerde depresyon puanları yüksek, özsaygı puanları düşüktür. Ailelerinin ekonomik durumunu “kötü” olarak değerlendiren öğrencilerin de özsaygı puanları düşük, depresyon puanları yüksektir.

Tablo I. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri

Özellikler (n=622)	Gruplar	Sayı	%
Cinsiyet	Kız	297	47.7
	Erkek	325	52.3
Sınıf	6	137	22.0
	7	159	25.6
	8	158	25.4
	9	73	11.7
	10	62	10.0
	11	33	5.3
Aile Tipi	Çekirdek aile	595	95.7
	Geniş aile	16	2.6
	Parçalanmış aile	11	1.7
Annenin öğrenim düzeyi*	İlkokulu bitirmemiş	93	14.9
	İlkokul mezunu	443	71.2
	Ortaokul ve üzeri	79	12.6
Annenin mesleği*	Ev hanımı	577	92.8
	Ev dışında çalışıyor	38	6.1
Babanın öğrenim düzeyi*	İlkokulu bitirmemiş	42	6.8
	İlkokul mezunu	326	52.4
	Ortaokul ve üzeri	234	37.7
Babanın mesleği*	Memur	93	15.0
	İşçi	83	13.3
	Çiftçi	206	33.1
	Serbest meslek	178	28.6
	Emekli	38	6.1
Ailenin ekonomik durumu	İyi	360	53.1
	Orta	262	42.1
	Kötü	30	4.8
Toplam		622	100.0

*: Yedi öğrencinin annesi, 20 öğrencinin babası hayatta değildir.

Tablo IV'te görüldüğü gibi, baskıcı aile tutumuna sahip olduğunu söyleyen öğrencilerin depresyon puanları, koruyucu ve demokrat aile tutumuna sahip öğrencilere göre daha yüksek ve özsaygı puanları daha düşük bulunmuştur. Arkadaş ilişkileri kötüleştikçe öğrencilerde depresyon puanlarının yükseldiği, özsaygı puanlarının düştüğü saptanmıştır.

Sağlık durumunu kötü olarak algılayan öğrencilerde depresyon puanları daha yüksek ve özsaygı puanları daha düşüktür. Vücut ağırlık durumunu zayıf ve şişman olarak belirten öğrenciler ile vücut ağırlık durumundan memnun olmayan öğrencilerin depresyon puanları daha yüksek, özsaygı puanları daha düşük bulunmuştur.

Tablo II. Öğrencilerin aileleri ile yaşadıkları sorunların dağılımı

Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlar (n=622*)	Sayı	%
Ders çalışma	153	24.6
Arkadaş seçimi	120	19.3
Ev işlerine yardım	111	17.8
Eve geliş gidiş saatleri	102	16.4
Giyim kuşam	88	14.1
Fazla para harcama	87	14.0
Kardeşler arası kıskançlık	86	13.8
Diğer (Aile içi iletişimde yetersizlik)	3	0.5

* Bazı öğrenciler birden fazla sorun işaretlemişlerdir.

Tablo III. Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre depresyon ve özsaygı puanları

Özellikler	Gruplar	n	Depresyon Puanı	Özsaygı Puanı
			$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$
Cinsiyet	Erkek	325	13.7 ± 7.6	33.0 ± 8.3
	Kız	297	12.8 ± 6.9	33.5 ± 8.5
	p		0.090	0.610
Aile tipi	Çekirdek aile	595	13.2 ± 7.3	33.4 ± 8.5
	Geniş aile	16	14.5 ± 7.8	31.7 ± 6.9
	Parçalanmış	11	15.3 ± 7.4	30.1 ± 7.4
	p		0.510	0.340
Annenin öğrenim düzeyi	İlkokulu bitirmemiş	93	14.2 ± 7.8	31.7 ± 8.3 ^a
	İlkokul mezunu	443	13.3 ± 7.2	33.4 ± 8.1 ^{a,b}
	Ortaokul ve üzeri	79	11.8 ± 6.5	35.0 ± 9.6 ^b
	p		0.090	0.040
Babanın öğrenim düzeyi	İlkokulu bitirmemiş	42	15.0 ± 7.8 ^a	31.5 ± 9.7 ^a
	İlkokul mezunu	326	13.7 ± 6.8 ^{a,b}	32.5 ± 7.7 ^{a,b}
	Ortaokul ve üzeri	234	12.2 ± 7.7 ^b	34.8 ± 8.8 ^b
	p		0.020	0.002
Kardeş sayısı	0	19	13.1 ± 7.3 ^{a,b}	34.2 ± 9.7 ^{a,b}
	1	182	11.2 ± 6.2 ^a	35.9 ± 7.6 ^a
	2 ve Üzeri	421	14.2 ± 7.5 ^b	32.1 ± 8.5 ^b
	p		0.001	0.001
Doğum sırası	1	206	12.0 ± 6.9 ^a	34.9 ± 8.3 ^a
	2	190	13.6 ± 7.2 ^{a,b}	33.1 ± 8.3 ^{a,b}
	3 ve Üzeri	226	14.2 ± 7.5 ^b	31.9 ± 8.4 ^b
	p		0.002	0.003
Ailenin ekonomik durumu	İyi	330	12.2 ± 7.2 ^a	35.0 ± 8.7 ^a
	Orta	262	14.1 ± 7.2 ^a	32.1 ± 7.9 ^a
	Kötü	30	17.7 ± 7.2 ^b	23.9 ± 9.2 ^b
	P		0.001	0.001
Toplam		622	13.29 ± 7.28	33.25 ± 8.41

a, b: Her değişken için aynı harfi taşımayan gruplar arasındaki fark önemlidir.

Tablo IV. Öğrencilerin çeşitli özelliklerine göre depresyon ve özsaygı puanları

Özellikler	Gruplar	n	Depresyon Puanı	Özsaygı Puanı
			($\bar{X} \pm SS$)	
Aile Tutumu	Baskıcı	64	17.7 $\pm$ 7.5 ^a	27.4 $\pm$ 7.7 ^a
	Koruyucu	449	12.9 $\pm$ 6.9 ^b	33.8 $\pm$ 7.9 ^b
	Demokrat	106	11.8 $\pm$ 7.6 ^b	35.0 $\pm$ 9.4 ^b
	p		0.001	0.001
Arkadaş İlişkileri	Çok iyi	320	11.3 $\pm$ 6.6 ^a	35.6 $\pm$ 7.7 ^a
	İyi	245	14.0 $\pm$ 6.4 ^a	32.0 $\pm$ 8.0 ^a
	Orta	43	19.4 $\pm$ 7.9 ^b	26.3 $\pm$ 7.4 ^b
	Kötü	11	27.4 $\pm$ 5.6 ^c	21.4 $\pm$ 7.7 ^c
	p		0.001	0.001
Algılanan Sağlık Durumu	Çok iyi	287	11.1 $\pm$ 6.8 ^a	35.8 $\pm$ 8.0 ^a
	İyi	252	14.2 $\pm$ 6.9 ^{a,b}	32.2 $\pm$ 7.9 ^{a,b}
	Orta	73	17.7 $\pm$ 7.3 ^{b,c}	27.7 $\pm$ 8.1 ^{b,c}
	Kötü	10	19.0 $\pm$ 5.9 ^c	25.8 $\pm$ 7.8 ^c
	p		0.001	0.001
Algılanan Vücut Ağırlığı	Zayıf	94	15.1 $\pm$ 7.2 ^a	31.9 $\pm$ 7.0 ^a
	Normal	407	12.6 $\pm$ 7.3 ^b	34.3 $\pm$ 8.3 ^a
	Hafif Şişman	96	13.6 $\pm$ 7.2 ^{a,b}	31.8 $\pm$ 9.3 ^a
	Şişman	25	15.9 $\pm$ 6.2 ^a	27.7 $\pm$ 7.8 ^b
	p		0.005	0.001
Vücut Ağırlığından Memnun Olma Durumu	Memnun	430	11.5 $\pm$ 7.3 ^a	34.5 $\pm$ 8.1 ^a
	Kısmen Memnun	101	14.3 $\pm$ 6.8 ^{a,b}	30.5 $\pm$ 8.5 ^b
	Memnun değil	91	15.1 $\pm$ 7.2 ^b	30.5 $\pm$ 8.7 ^b
	p		0.010	0.001

a, b, c: Her değişken için aynı harfi taşımayan gruplar arasındaki fark önemlidir.

TARTIŞMA

İnsan yaşamında ikinci büyüme ve gelişme dönemi olan ergenlik dönemi sorunlu bir dönem olup, daha önceden olmayan bir takım bedensel ve ruhsal değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Ergen, içinde bulunduğu dönemin özelliğinden dolayı zaman zaman bu sorunları çözememektedir.

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin % 24.6'sı ders çalışma, % 19.3'ü arkadaş seçimi, % 17.8'i ev işlerine yardım ve % 16.4'ü eve gelişi gidışı saatleri konusunda aileleriyle sorun yaşadığını ifade etmiştir (Tablo II). Ertem ve Yazıcı (7) yaptıkları bir çalışmada, ergenlerin aileleri ile en yoğun olarak ders çalışma, kardeşler arası kıskançlık, kuşaklararası çatışma ve ekonomik sorunlar nedeniyle çatışma yaşadığını saptamıştır.

Depresyon ve özsaygı puanları açısından erkek ve kız öğrenciler arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır (Tablo III). Arslantaş ve arkadaşları (11), öğrencilerde cinsiyete göre depresyon şüphesi görülme sıklığı açısından fark olmadığını, Çevik ve Atıcı (12) ise, öğrencilerin özsaygı puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir.

Depresyon ve özsaygı puanları açısından, öğrencilerin aile tipine göre önemli bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Annelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin özsaygı puanlarının yükseldiği saptanmıştır. Babaların eğitim durumu yükseldikçe öğrencilerin depresyon puanlarının azaldığı, özsaygı puanlarının arttığı ve gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çetinkaya ve arkadaşları (13,14), yaptıkları çalışmalarda ebeveynlerin öğrenim durumu ve kardeş sayısı ile depresyon arasında anlamlı ilişki olduğunu, aile tipi ile depresyon arasında ilişki olmadığını, özsaygı ile aile tipi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ancak kardeş sayısı dört veya daha fazla olanlarda özsaygı puanlarının azalmış olduğunu saptamıştır. Ebeveynlerin öğrenim düzeyinin yüksek olması, çocuklarının özsaygı düzeylerinin yükselmesini sağlayarak, depresyon görülme riskini azaltabilir.

Kardeş sayısı iki ve üzerinde olanlar ile doğum sırası üç ve üzerinde olanlarda depresyon puanları daha yüksek, özsaygı puanları daha düşüktür. Bu farklılık, çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde, anne ve babanın çocukların hepsine yeteri kadar zaman ayıramamasına, sevgisini gösterememesine ve ilgi eksikliğine bağlı olabilir.

Ailelerin ekonomik durumu iyileştikçe, öğrencilerin depresyon puanlarının düştüğü, özsaygı puanlarının yükseldiği saptanmıştır. Bu durumun, ekonomik düzeyi yüksek ailelerde yaşayan çocukların kendini toplum içinde daha rahat ve güçlü hissetmesinden, kendine ve ailesine güvenmesinden, arkadaş çevresinde kabul edilebilir olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Özmen ve arkadaşları (15), ailenin ekonomik durumunun depresyon puanlarına etkisinin anlamlı olduğunu, ancak benlik saygısına önemli etkisinin olmadığını saptamışlardır.

Baskıcı aile tutumuna sahip öğrencilerin depresyon puanları yüksek, özsaygı puanları düşük; demokrat aile tutumuna sahip öğrencilerin depresyon puanları daha düşük ve özsaygı puanları daha yüksek bulunmuştur (Tablo IV). Aylaz ve arkadaşları (16), demokrat aile tutumuna sahip öğrencilerin depresyon puanlarının düşük olduğunu, Erbil ve arkadaşları (17) ise, demokrat ailelere sahip ergenlerde özsaygının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Öğrencilerin ruh sağlığının ve özsaygı düzeylerinin olumlu yönde gelişiminde demokrat ebeveynliğin önemli rol oynadığı görülmektedir.

Eskin ve arkadaşları (18), yaptıkları çalışmada, zayıf arkadaş desteği ile düşük özsaygıyı depresyonun belirleyicileri olarak nitelendirmiştir. Bu çalışmada arkadaşları ile iyi ilişkiler kurabilen öğrencilerin depresyon puanlarının düşük, özsaygı puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Arkadaş ilişkileri iyileştikçe öğrencilerin depresyon puanlarının düştüğü, özsaygı puanlarının yükseldiği ve gruplar arasındaki farkın önemli olduğu belirlenmiştir. Bu dönemde kurulan olumlu arkadaşlık ilişkileri öğrencilerin gelecekte kişiler arası ilişkilerinde güçlükler yaşamasını da engelleyebilir.

Vingilis ve arkadaşlarının (19), Ontario'da yaptıkları bir çalışmada, yüksek benlik saygısı olan erkek

öğrencilerde sağlığı algılamanın daha iyi olduğu saptanmıştır. Algılanan sağlık durumuna göre öğrencilerin depresyon ve özsaygı puanları incelendiğinde, sağlık durumlarını kötü olarak ifade eden öğrencilerin depresyon puanlarının daha yüksek, özsaygı puanlarının daha düşük olduğu, gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin sağlıklarını kötü olarak algılamaları, sağlık sorunlarının araştırılması yönünden dikkate alınmalıdır.

Vücut ağırlık durumlarını şişman ve zayıf olarak ifade eden öğrenciler ile vücut ağırlığından memnun olmayan öğrencilerin depresyon puanlarının daha yüksek, özellikle şişman olarak ifade eden öğrencilerde özsaygı puanlarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Özmen ve arkadaşları (20) yaptıkları başka bir çalışmada, algılanan vücut ağırlık durumunun özsaygı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu, fakat depresyon üzerinde etkili olmadığını saptamışlardır. Vücut ağırlık durumunu şişman ve zayıf olarak belirten öğrencilerde beden algısının olumsuz etkilendiği, olumsuz beden algısının da özsaygı ve depresyon düzeylerini olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülebilir.

Sonuç olarak, öğrencilerin aileleri ile en yoğun olarak ders çalışma, ev işlerine yardım, eve gidiş saatleri ve giyim kuşam konusunda sorunlar yaşadığı, ebeveynlerinin öğrenim düzeylerinin yükselmesine paralel olarak öğrencilerin özsaygı puanlarının da yükseldiği, baskıcı tutum sergileyen ailelerin çocuklarında depresyon puanlarının daha yüksek, özsaygı puanlarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Anne-baba ve öğretmenlerin, ergenlerin bu dönemde yaşayacağı değişimler ve karşılaşabileceği psikososyal sorunlar hakkında bilgilendirilmesi, öğrencileri tıbbi ve psikososyal yönden tarayan sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, öğrencilerin bu dönemde yaşayabileceği sorunlarla baş etmesinde yardımcı olabilir.

Teşekkür

Bu çalışmanın yapılmasına izin veren ve verilerin toplanmasında kolaylık sağlayan Çorum İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne, Kargı İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'ne ve okul yöneticilerine teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Yeşilyaprak B. Eğitim Psikolojisi. Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2008; ss 32–43.
2. Kulaksızoğlu A. Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul 2007; ss 13.
3. Yavuzer H. Gençleri Anlamak, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005; ss 21–44.
4. Ahmad A, Khaliq N, Khan Z, Amir A. Prevalance of psychosocial problems among school going male adolescents. Indian J Community Med 2007; 32: 219–221.
5. Temel F, Aksoy AB. Ergen ve Gelişimi, Nobel Yayınları, Ankara 2001; ss 9–102.
6. Siyez DM. Ergenlerde Problem Davranışlar, Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2009; ss 3–44.
7. Ertem Ü, Yazıcı S. Ergenlik döneminde psikososyal sorunlar ve depresyon. Aile ve Toplum Dergisi 2006; 3: 7–12.
8. Kovacs M. Rating scales to assess depression in school aged children. Acta Paedopsychiatr 1981; 46: 305–315.
9. Öy B. Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Türk Psikiyatri Dergisi 1991; 2: 132–136.
10. Güçray S. Özsaygı envanterinin geçerlik ve güvenilirliği. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 1993; 1: 31–42.
11. Arslantaş D, Ünsal A, Metintaş S, Tözün M, Toker S. Eskişehir ili kırsal alanında 10–15 yaş grubu öğrencilerde depresyon. Osmangazi Tıp Dergisi 2007; 29: 77–84.
12. Çevik G, Atıcı M. Lise 3. sınıf öğrencilerinin benlik saygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2009; 6: 339–352.
13. Çetinkaya S, Arslan S, Nur N ve ark. Sivas il merkezinde sosyoekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin depresyon düzeyi. New Symposium Journal 2008; 46: 99–104.

14. Çetinkaya S, Arslan S, Nur N ve ark. Sivas il merkezinde sosyo-ekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi. *Klinik Psikiyatri* 2006; 9: 116–122.
15. Özmen E, Özmen D, DüNDAR DE. Yoksulluğun ergenlerin ruh sağlığına etkileri. *Türkiye'de Psikiyatri* 2008; 10: 39–46.
16. Aylaz R, Kaya B, Dere N, Karaca Z, Bal Y. Sağlık yüksekokulu öğrencileri arasındaki depresyon sıklığı ve ilişkili etmenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2007; 8: 46–51.
17. Erbil N, DİVAN Z, ÖNDER P. Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2006; 3: 7–15.
18. Eskin M, Ertekin K, Harlak H, Dereboy Ç. Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2008; 19: 382–389.
19. Vingilis E, Wade TJ, Adlaf E. What factors predict students self-rated physical health? *J Adolesc* 1998; 21: 83–97.
20. Ozmen D, Ozmen E, Ergin D, et al. The association of self-esteem, depression and body satisfaction with obesity among Turkish adolescents. *BMC Public Health* 2007; 7: 1–7.